
Matija Dronjić
Etnografski muzej
Zagreb
matija@emz.hr

UDK 930.85.39](519.5)
323.1:008](519.5)
Pregledni rad
Primljeno: 6. studenog 2017.
Prihvaćeno: 13. studenog 2017.

Kratak pregled sustava zaštite nematerijalne kulturne baštine u Republici Koreji

- Na temelju rezultata petomjesečnog istraživačkog rada izvedenog 2017. godine u sklopu međunarodnog programa profesionalne razmjene *Inicijativa za kulturno partnerstvo* Ministarstva kulture, sporta i turizma Republike Koreje, autor donosi sažet pregled sustava zaštite nematerijalne kulturne baštine ove istočnoazijske zemlje. U prikazu se fokusira na okolnosti njegovog nastanka i razvoja, a posebnu pozornost posvećuje elementima poput Sustava baštinjenja i Sustava registra, adresirajući pritom problematiku koja proizlazi iz gotovo polustoljetne prakse zaštite nematerijalne kulturne baštine u Republici Koreji.

Ključne riječi: nematerijalna kulturna baština, zakonska regulativa, Republika Koreja

Posljednjih nekoliko desetljeća interes za nematerijalnom kulturnom baštinom postao je izraženiji nego ikad, što je moguće pripisati tendenciji (re)evaluacije benefita današnjice i izrazu straha od utjecaja globalizacije (Deacon et al. 2004: 7). Republika Koreja započela je s procesom zaštite nematerijalne baštine ranih šezdesetih godina 20. stoljeća, a danas se s pravom može smatrati jednom od vodećih zemalja na međunarodnoj sceni, u kojoj zakonodavac kontinuirano radi na razvoju sustava u suradnji s nizom relevantnih dionika.

Korejski *Zakon o zaštiti kulturnih dobara*¹ (*Munhwajae bohobeop*²), okosnica okvira zaštite nematerijalne kulturne baštine, razvijen je u visoko učinkovit i jedinstveni instrument usmjeren na nositelje, koji se na nacionalnoj razini nazivaju *in-gan-munhwajae* (dosl. „ljudska kulturna imovina“) ili „živuća blaga“. Sustav je postao globalno prepoznatljiv zahvaljujući *Međunarodnim konzultacijama o novim perspektivama za UNESCO-ov program: Nematerijalna kulturna baština*, UNESCO-ovom forumu održanom 1993. godine u sklopu kojeg je Republika Koreja predložila međunarodni projekt pod nazivom *Registar živućih blaga svijeta*. Na temelju potpore niza stručnjaka formuliran je prijedlog prema kojem bi svaka država članica uspostavila i uputila UNESCO-u listu vlastitih „živućih blaga“. Ideja je bila stvoriti međunarodni registar po uzoru na *Popis svjetske baštine*, uspostavljenog nakon donošenja *Konvencije za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine* 1972. godine (Aikawa-Faure 2014: 47; UNESCO 1972; 2002: 8). Ishod inicijative bio je dokument pod nazivom *Smjernice za uspostavljanje sustava nacionalnih živućih blaga* koji je distribuiran zemljama članicama UNESCO-a, održan je niz radionica od kojih su četiri održane u Republici Koreji, što je u konačnici rezultiralo uspostavom sličnih sustava u nekoliko zemalja diljem svijeta (Aikawa-Faure 2014: 47):

„Primjerice, Francuska je 1994. godine uspostavila sustav nazvan „Majstori umjetnosti“ u kojeg su uvršteni tradicijski obrtnici, Češka je 2001. godine uvela sustav pod nazivom „Nositelji narodnih umjetničkih i obrtničkih tradicija“, Senegal je ustrojio sustav „Živućih blaga“ 2006. godine, kao i 2007. Nigerija, a 2010. godine Kambodža i Mongolija.“

Nakon što je 2005. godine ratificirala *Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine* (UNESCO 2003), Republika Koreja je preuzela istaknutu ulogu u UNESCO-ovim programima. Od tada je Korejsko Nacionalno povjerenstvo za UNESCO u suradnji s brojnim stručnjacima, institucijama i lokalnim zajednicama upisalo 19 fenomena na *Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva* (UNESCO s.a. [a]), 2011. godine uspostavljen je Međunarodni centar za informiranje i umrežavanje nematerijalne kulturne baštine u regiji Azije i Pacifika (ICHCAP) kao Centar II. kategorije³ pod pokroviteljstvom UNESCO-a, a Republika Koreja je trenutno članica Međuvladinog odbora za zaštitu nematerijalne kulturne baštine.⁴

1 Buduće izmjene i dopune zakona poznate su na međunarodnom planu pod engleskim imenima *Cultural Properties/Heritage Protection Act* i *Cultural Property Protection Law* (kolokvijalni naziv).

2 Sve fraze transliterirane su s korejskog pisma prema revidiranom sustavu romanizacije iz 2000. godine, a korejska osobna imena pisana su na tradicijom uvriježen način prema kojem se prezime obavezno navodi prije imena.

3 „Centre II. kategorije pod pokroviteljstvom UNESCO-a osnivaju i financiraju države članice kako bi doprinijele postizanju UNESCO-ovih ciljeva putem globalnih, regionalnih, subregionalnih ili međuregionalnih aktivnosti.“ (UNESCO s.a. [b])

4 Također, 2004. godine u Seulu je održana 21. Međunarodna skupština Međunarodnog odbora za muzeje (ICOM) i 20. Opća konferencija čija je tema bila *Nematerijalna baština i muzej* (ICOM s.a.; usp. Bae 2013).

Kada mi se pružila prilika za sudjelovanjem na petomjesečnoj istraživačkoj stipendiji⁵ u korejskom Nacionalnom muzeju tradicijske kulture (*Gungnip minsok pangmulgwan*), najvećem i najistaknutijem etnografskom muzeju, odlučio sam detaljno istražiti okolnosti nastanka i razvoja korejskog Sustava zaštite nematerijalne kulturne baštine, njegove administrativne i operativne mehanizme, izazove za dionike u procesima zaštite i očuvanja, te praktičnu stranu, odnosno kako se na različitim razinama provodi u praksi. S obzirom da je trenutno u tijeku analiza učinkovitosti hrvatskog *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*, moja namjera je u kratkim crtama prikazati osnovne značajke korejskog sustava zaštite nematerijalne kulturne baštine, ali i problematiku vezanu uz njegovu primjenu, u nadi kako će ovaj prilog potaknuti raspravu o modifikacijama hrvatskog modela i mogućnostima primjene pojedinih elemenata sustava drugih zemalja.

NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA KAO ZAKONSKA KATEGORIJA

Formiranje pravnih instrumenata za zaštitu kulturne baštine u Republici Koreji započelo je početkom 20. stoljeća, dok je današnji sustav uspostavljen ranih šezdesetih godina pod utjecajem japanskog *Zakona o zaštiti kulturnih dobara* iz 1950. godine (Kim et al. 2012: 37, Garces Cang 2007: 47-49, Howard 2002: 52, usp. Scott 2003). Usvajanje *Zakona o očuvanju kulturnih dobara* (ROK 1962), prvog modernog korejskog zakona koji se bavio zaštitom i očuvanjem kulturne baštine, moguće je sagledati kao rezultat nacionalističkih politika koje su težile ponovnom otkrivanju nacionalnog identiteta⁶, uvjetno rečeno izgubljenom nakon nekoliko desetljeća japanske kolonijalne uprave (od 22. kolovoza 1910. do 15. kolovoza 1945. godine), razdoblja nakon Drugog svjetskog rata tijekom kojeg se prostor današnje Republike Koreje našao pod američkom okupacijom

-
- 5 Studijski boravak obuhvatio je petomjesečni period od početka srpnja do kraja listopada 2017. godine, a omogućen je zahvaljujući programu *Inicijativa za kulturno partnerstvo* pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture, sporta i turizma Republike Koreje. Koristim ovu priliku kako bih izrazio svoju zahvalnost svima koji su mi omogućili istraživački rad (po abecednom slijedu): Arts Council Korea, Inicijativa za kulturno partnerstvo, Moon Dukgwan, Veleposlanstvo Republike Koreje u Republici Hrvatskoj, Etnografski muzej (Iris Biškupić Bašić, Goranka Horjan), Haenyeo muzej (Lee Ji Eun, Kang Kwon-yong, Kang Kyung-il), Sveučilište Kyung Hee, Ministarstvo kulture, sporta i turizma Republike Koreje, Nacionalni narodni muzej Koreje (Cheon Jingji, Cho Haein, Choi Eunsoo, Jang Jang-sik, Kim Hyeongju, Kim Jongmin, Koo Mun Hoe, Lee Hyuna, Lee Kwan-Ho, Lee Nan-Young, Lee Yunha, Oh Changhyun, Oh Joonsuk, Park Hyeroung, Park Seonju, Sin Jeong Soo, Woo Seung Ha, Yi Kiwon, Nacionalni centar za nematerijalnu baštinu, Društvo za očuvanje Pakchomji Nori (Kim Donk-ik, Yi Tae-su), Park Sok-hui.
 - 6 Pojam „nacionalne kulture“ ugrađen je i u Ustav Republike Koreje. U Općim odredbama navedeno je kako će „država nastojati održati i razvijati kulturnu baštinu i unaprijediti nacionalnu kulturu“ (ROK 1987: § 9), a predsjednička zakletva završava formulacijom „... i ustrajati u razvoju nacionalne kulture“ (ROK 1987: § 69).

(od 8. rujna 1945. do 15. kolovoza 1948. godine), katastrofalnog Korejskog rata (od 25. lipnja 1950. do 27. srpnja 1953. godine) i vremena poraća obilježenog rapidnom vesternizacijom i „osjećajem prijezira prema tradicijskoj kulturi suprotstavljenoj procesima urbanizacije, industrijalizacije i modernizacije“ (Yim 2004: 11, Yang 2004: 182, Kim et al. 2012: 23).

Zakon iz 1962. godine uveo je pojam „kulturno dobro“ (u sadašnjoj nomenklaturi u uporabi je pojam „kulturna baština“) i pružio instrumente za zaštitu i promociju materijalne i nematerijalne kulture (Yang 2003: 33). Općenito govoreći, sustav se bavi pojmovima *bojeon* i *boho* – prvog je moguće prevesti ili kao „očuvanje“ ili „konzervacija“, a sadržajno se dovodi u vezu s održavanjem postojanja određenih fizičkih svojstava pa se službeno odnosi na materijalnu komponentu pojma baštine. S druge strane, *boho* se odnosi na očuvanje nematerijalne kulturne baštine, a oslanja se na ideju kako su ti fenomeni rezultati privremenih ljudskih izraza, stoga njihovo očuvanje ovisi o njihovom prijenosu s generacije na generaciju, odnosno priznanju statusa nositelju nematerijalne kulturne baštine (Yang 2004: 181-182).

Kulturna baština u Republici Koreji podijeljena je u pet osnovnih kategorija, od kojih su samo prve dvije relevantne u kontekstu teme – kulturna baština na nacionalnoj razini i kulturna baština na razini lokalne samouprave⁷. Nacionalna razina obuhvaća baštinu od nacionalnog značaja i podijeljena je u sedam potkategorija: nacionalno blago, blago, povijesni lokalitet, krajobrazni predio, prirodni spomenik, nacionalna nematerijalna kulturna baština i nacionalna folklorna kulturna baština (ili nacionalni folklorni resurs). Baština za koju se pretpostavlja potreba za zaštitom, ali koja nije od nacionalnog značaja potpada pod razinu lokalne samouprave i dijeli se na četiri kategorije: materijalna kulturna baština, nematerijalna kulturna baština, spomenik, folklorna baština (ili folklorni resurs) (CHA s.a. [a], Kim et al. 2012: 22, 66).

Na prvi pogled, razlika između kategorija nematerijalna kulturna baština i folklorna baština, bez obzira na razinu zaštite, može se učiniti pomalo nejasnom. Prema zakonskoj definiciji prvi pojam odnosi se na „tradicijske izvedbene umjetnosti i umjetnost (općenito, op.a.); tradicijske vještine vezane uz obrte, umjetnost itd.; tradicijska znanja o korejskoj medicini, poljoprivredi, ribarstvu i sl.; usmene tradicije i izrazi; tradicijski način života, odnosno prehrana, odijevanje, stanovanje itd.; društveni rituali u kontekstu pučkih vjerovanja; tradicijske igre, svečanosti i praktične te borilačke vještine“ (ROK 2010: § 2), a pojam folklorne baštine obuhvaća „odjeću, uređaje, kuće itd. vezane uz tradicije vezane za hranu, odjeću, stanovanje, obrt, vjerovanja, godišnje običaje

7 Republika Koreja administrativno je podijeljena na devet provincija (*do*), među kojima je otoku Jeju priznat status autonomne provincije (*teukbyeoljachi-do*), i osam velegradova (*gwangyeoksi*), od kojih Seul uživa status specijalne metropole (*gwangyeoksi*), a Sejong autonomnog velegrada (*teukbyeol-jachisi*).

itd. koji su neophodni za razumijevanje promjena u načinu života Koreanaca“ (ROK 2010: § 2, usp. Yim 2005: 1). Drugim riječima, pojam folklorne baštine moguće je sagledati u kontekstu elemenata koji se smatraju neophodnima za razumijevanje načina života predindustrijskog stanovništva Koreje (usp. Kim et al. 2012: 22).

Navedena klasifikacija sadržana je u današnjem *Zakonu o zaštiti kulturne baštine*, nasljedniku zakona iz 1962. godine koji je izmjenjivan i nadopunjavani više navrata. Na temelju revizije njegove inačice iz 2000. godine⁸ zaključeno je kako je nužno poduzeti novi pristup zaštiti nematerijalne kulturne baštine, pa je 2015. godine kao samostalni pravni akt izglasan *Zakon o zaštiti i promicanju nematerijalne kulturne baštine*. Unaprijeđeni su ključni elementi prethodnog okvira zaštite, poput sustava baštinjena i registra, a implementirani su pojedini elementi UNESCO-ove *Konvencije* iz 2003. godine, poput kategorije nematerijalne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita (ICHCAP 2016 [a]) i sl. Kao što je vidljivo iz samog teksta zakona, svrha zaštite nematerijalne kulturne baštine svodi se na kultiviranje nacionalnog identiteta, transmisija i razvoj tradicijske kulture, te ostvarenje i unapređenje vrijednosti nematerijalne kulturne baštine (ROK 2015: § 3).

Kako bi proizveo očekivane rezultate, svaki zakonski instrument zahtijeva djelotvorna administrativna tijela. Primarna instanca posvećena toj zadaći je Uprava za kulturnu baštinu (*Munhwajaecheong*). Osnovana je 1962. godine kao Ured za kulturna dobra (*Munhwajae Gwalliguk*), a njezina je prvobitna uloga bila obavljanje većine zadataka vezanih uz administriranje kulturne baštine na nacionalnoj razini. Uprava za kulturnu baštinu danas je središnja vladina agencija podređena Ministarstvu kulture, sporta i turizma čija je zadaća „zaštita integriteta kulturnih tradicija Koreje i unapređenje kulturnog života korejskog naroda putem očuvanja i promocije uporabe kulturne baštine“ (CHA s.a. [b]). Smještena je u Daejonu, jednom od korejskih administrativnih središta, a njenu organizacijsku strukturu čini niz ureda, odjela i timova podređenih Administratoru (ekvivalent ravnatelja). Djeluje na nacionalnoj razini i pored vlastitih kapaciteta oslanja se na mrežu od 27 povezanih organizacija⁹. Aktivnosti uprave baziraju se na izvršenju zadataka poput designacije i registracije kulturne baštine, njezinog očuvanja, istraživanja, pružanja financijske podrške

8 Osim toga, tijekom 2007. godine osmišljeni su različiti upravljački mehanizmi s ciljem otkrivanja ugrađenih vrijednosti kulturnih dobara, kao i korekcije istih iz suvremene perspektive, a u 2011. godini uspostavljen je nacionalni plan za promociju kulturne baštine putem turizma (Kim et al. 2012: 26-28).

9 Primjerice, Nacionalno sveučilište za kulturnu baštinu (Buyeo, provincija Chungcheongnam), Nacionalni muzej palača (Seul), Nacionalni centar za nematerijalnu baštinu (Jeonju, provincija Jeollabuk), Nacionalni istraživački institut za kulturnu baštinu (Daejon) sa šest lokalnih podružnica, Nacionalni institut za istraživanje pomorske kulturne baštine (Mokpo, provincija Jeollanam) itd.

i osposobljavanja stručnog kadra za relevantna područja, odobravanja zahvata vezanih uz izmjene svojstava kulturne baštine, arheoloških iskopavanja, upravljanja kraljevskim palačama, grobnicama i povijesnim lokalitetima iz perioda dinastije Joseon, globalizacije kulturne baštine i razmjene s Demokratskom Narodnom Republikom Korejom (ICHCAP 2013-2014: 50, CHA 2016: 14-31, 36).

Uprava je odgovorna i za zaštitu nematerijalne kulturne baštine te njome upravlja na nacionalnoj razini, odnosno povjereni su joj zadaci upravljanja sustavom registra Nacionalne nematerijalne kulturne baštine, pružanja podrške nositeljima i pripreme nominacija za upis na UNESCO-ove Liste. Pored toga, sukladno odredbama zakona iz 2015. Uprava je svakih pet godina obavezna sastaviti master plan koji se bavi pitanjima zaštite i promidžbe nematerijalne kulturne baštine na nacionalnoj razini (ROK 2015: §§ 7-8). Glavne aktivnosti vezane uz nematerijalnu kulturnu baštinu provode se u sklopu Odjela za nematerijalnu kulturnu baštinu i uz posredovanje Odbora za nematerijalnu kulturnu baštinu koji djeluje kao savjetodavno tijelo (ICHCAP 2013-2014: 50-51).

Uspostava Odbora definirana je zakonom, a njegov je glavni zadatak istražiti i razmotriti sva povjerena pitanja u vezi zaštite i promicanja nematerijalne kulturne baštine. Članovi Odbora biraju se iz redova iskusnih stručnjaka s područja antropologije, etnologije, pravnih znanosti, poslovnog upravljanja, tradicijskih izvedbenih umjetnosti, tradicijskog obrtništva itd. U pravilu ih se imenuje do trideset, a njihov mandat traje dvije godine (ROK 2015: § 9).

Odbor raspravlja o pitanjima koja se tiču master plana, designacije i revokacije nacionalne nematerijalne kulturne baštine, designacije i revokacije osoba uključenih u aktivnosti transfera znanja i vještina, designacije i revokacije nacionalne nematerijalne kulturne baštine kojoj je potrebna hitna zaštita, izbora fenomena za nominaciju na UNESCO-ove Liste i drugim otvorenim pitanjima u vezi zaštite i promocije nematerijalne kulturne baštine koja su im upućena od strane Administratora Uprave (ROK 2015: § 9).

Nacionalni centar za nematerijalnu baštinu djeluje kao središnje tijelo koje se bavi sveobuhvatnom zaštitom i promocijom nematerijalne kulturne baštine. Osnovan je 2013. godine s ciljem uspostave korejskog „kulturnog identiteta, prava na uživanje kulture i kulturne raznolikosti kroz kreativno baštinjene nematerijalne baštine i širenje povezanih vrijednosti“ (NIHC 2015). U međuvremenu centar se prometnuo u instrument za implementaciju promjena u politikama vezanim uz nematerijalnu kulturnu baštinu, od kojih su na najistaknutijem mjestu zadaće pružanja sustavne podrške baštinicima i drugim aktivnostima vezanim uz procese prenošenja znanja i vještina. Ovlašten je za evaluaciju i certifikaciju baštinika, zadatka kojeg su prethodno samostalno provodili nositelji. Centar pruža podršku projektima revitalizacije tradicijskih

obrta, nadograđuje bazu podataka nacionalne nematerijalne kulturne baštine putem istraživačkih aktivnosti, njegovi stručnjaci sistematiziraju i upravljaju građom vezanom uz nematerijalnu kulturnu baštinu s ciljem povećanja njene dostupnosti, rade na popularizaciji performativnih oblika, povećanju kvalitete izložbenih aktivnosti i obuke baštinika, unapređenju operativnih kapaciteta, proširenju baze zaštite i revitalizacije nematerijalne kulturne baštine od sub-nacionalnog značaja, te konačno, angažirani su na aktivnostima vezanim uz njenu promociju u inozemstvu (ICHCAP 2013-2014: 54-56, NIHC 2015).

U Republici Koreji danas postoji iznimno dobro razvijena mreža međusobno povezanih dionika uključenih u procese zaštite nematerijalne kulturne baštine koja se sastoji od tijela središnje i lokalnih vlasti, akademske zajednice okupljene oko sveučilišta, istraživačkih instituta, muzeja i srodnih ustanova te čitavog niza nevladinih organizacija.

SUSTAV BAŠTINJENJA

Sustav baštinjenja zamišljen je s ciljem uspostave stabilnog procesa sustavnog prijenosa znanja, vještina i drugih svojstava baštine s nositelja na sljedeće generacije. Termin „nositelj“ (*boyuja*) odnosi se na svakog pojedinca koji može naučiti, sačuvati i prakticirati umjetničke i tehničke vještine nacionalne nematerijalne kulturne baštine u izvornom obliku. Osim pojedinaca, sustav prepoznaje skupine pojedinaca ili organizacije kao nositelje (*boyu danche*), ali samo u slučajevima kada fenomen nije moguće prakticirati pojedinačno ili postoje brojni pojedinci koji mogu biti prepoznati kao nositelji (ICHCAP 2013-2014: 85-86). Sustav djeluje na nacionalnoj i subnacionalnoj razini, a certificirani nositelji nacionalne nematerijalne kulturne baštine nazivaju se kolokvijalno „nacionalnim živućim blagom“.

Sustav je razvio hijerarhiju od pet različitih stupnjeva baštinika. Pojedinci ili grupe priznati kao nositelji dužni su prenijeti nematerijalnu kulturnu baštinu obučavajući „studente“ (*jeonsuja/jeonsusaeng*). Ukoliko se među njima istaknu pojedinci s izuzetnim potencijalom, nositelji ih preporučuju za stipendiju te se potom smatraju „baštinicima stipendistima“ (*janghaksaeng*). Nakon uspješnog okončanja edukacije u trajanju od najmanje pet godina, stipendistima se izdaje potvrda o završetku obuke čime postaju „certificirani pripravnici“ (*isuja*). Najistaknutiji među pripravnici postat će „pomoćni instruktori za obučavanje baštinika“ (*jogyo*) na preporuku nositelja nakon evaluacije provedene od strane stručnjaka u skladu s detaljnim standardima koje propisuje Uprave za kulturnu baštinu. Potom nastavljaju asistirati nositeljima s ciljem dosizanja njihove razine vještina i znanja, kako bi ih naslijedili kada za to dođe vrijeme. Ukidanje

designacije nositelja događa se u dva slučaja: odlukom Uprave u slučajevima kada se nositelj smatra fizički nesposobnim provoditi obuku baštinka (iako u takvim situacijama Administrator Uprave nerijetko donosi odluku o dodijeli titule „počasnog nositelja“, *myeongye boyuja*) ili automatski, u slučaju njegove smrti. Ukoliko nema imenovanog nasljednika, nacionalna nematerijalna kulturna baština gubi designaciju (Aikawa-Faure 2014: 46, Kim et al. 2012: 92).

Upotreba naslova *boyuja*, *boyu danche*, *myeongye boyuja*, *jogyo* i *isuja* ograničena je isključivo na osobe koje se nalaze unutar Sustava (ROK 2015: § 51).

Sukladno zakonu pojedini baštinici imaju pravo na izravnu financijsku potporu.¹⁰ Početkom svake kalendarske godine Uprava za kulturnu baštinu donosi i na svojim internetskim stranicama javno objavljuje godišnji strateški plan u kojem su propisane visine mjesečnih isplata. Tijekom 2017. godine mjesečna potpora nositeljima nacionalne nematerijalne kulturne baštine iznosila je 1.317.000 KRW¹¹ (oko 980 €), dok su pomoćni instruktori ostvarili pravo na 660.000 KRW¹² (oko 490 €). Počasnim nositeljima dodijeljeno je 1.000.000 KRW (oko 750 €), a visina stipendije iznosila je 263.000 KRW (približno 200 €) (CHA s.a. [c]). Uz novčanu potporu, baštinici imaju pravo na ostvarivanje dodatne financijske podrške za potrebe izvedbenih i izložbenih aktivnosti, a država sufinancira osnivanje centara za obuku baštinka, potiče „časno postupanje“¹³ s nositeljima te im nadomještava troškove zdravstvenog osiguranja i pogreba (ICHCAP 2013-2014: 87).

Uz mjere usmjerene direktno na baštinike, država ili lokalna samouprava podržavaju aktivnosti (prezentacije, predavanja i sl.) u sklopu osnovnoškolskog, srednjoškolskog i cjeloživotnog obrazovanja, primjerice putem nastavnog kurikuluma u školama. Javnim se sredstvima također financiraju razni festivali i slična događanja, međunarodna razmjena i projekti suradnje (predstave, izložbe i prodaja tradicijskih obrtničkih proizvoda u inozemstvu), programi koje provode institucije poput edukacijskih centara, muzeja, kazališta itd. (ROK 2015: §§ 37-39, § 45).

10 Fond za zaštitu kulturne baštine primarni je izvor financiranja na nacionalnoj razini, a puni se proračunskim sredstvima, donacijama i novcem od igara na sreću (ROK 2009: § 4).

11 Visina iznosa izračunava se prema minimalnoj plaći na nacionalnoj razini. Uprava za kulturnu baštinu donosi godišnju procjenu stanja nacionalne nematerijalne kulturne baštine i u posebnu kategoriju svrstava posebno ugrožene fenomene čime nositelji istih ostvaruju dodatne pogodnosti, između ostalog i veću financijsku potporu. U 2017. godini potpora nositelji nacionalne nematerijalne kulturne baštine koja je potrebna hitna zaštita iznosila je 1.710.000 KRW (oko 1.275 eura) mjesečno.

12 921.000 KRW (oko 690 €) u kategoriji potrebe za hitnom zaštitom.

13 Zakon predviđa posebne ustupke od strane države i lokalnih samouprava, odnosno pravnih osoba kojima su iste osnivači, poput osiguravanja poreznih olakšica, izuzeća od naknada za korištenje javnih prostora i sl. (ROK 2015: § 50)

Sukladno zakonu nositelji su dužni promicati nematerijalnu kulturnu baštinu putem javnih nastupa i prezentacija svojih vještina barem jednom godišnje. Takve aktivnosti podložne su inspekcijskom nadzoru kako bi se osiguralo da nositelji zaista izvršavaju svoju dužnost, a u slučaju da osoba (ili grupa) ne udovoljava standardima, Administrator Uprave za kulturnu baštinu može ukinuti designaciju nositelja nakon konzultacija s Odborom za nematerijalnu kulturnu baštinu (Aikawa-Faure 2014: 45; ROK 2015: § 22, 28).

Kako bi se osigurao „prostor za rad nositelja, mjesto za obuku baštinika i društveno obrazovno središte za lokalno stanovništvo“ (NIHC n.d.), vlasti su uspostavile mrežu tzv. baštinskih centara diljem zemlje (kor. *muhyeong munhwajae jeonsuhoegwan*). Troškovi izgradnje i/ili adaptacije podijeljeni su ravnopravno između državnih i lokalnih vlasti, a potonje su dužne preuzeti troškove poslovanja i održavanja. Od 1974. godine kada je osnovan prvi baštinski centar, do 2014. u Republici Koreji ih je uspostavljeno ukupno 132. Taj se pothvat pokazao prilično korisnim jer su centri uspješno ostvarili kontakt s novom publikom, odnosno doprinijeli su pronalaženju potencijalnih baštinika i ujedno popularizirali nematerijalnu kulturnu baštinu (Bak 2004: 162; Kim et al. 2012: 89; NIHC 2017).

Važan dio Sustava čini potpora tradicijskom obrtništvu koja uvelike prelazi okvire uobičajenih subvencija za nabavku sirovina, opreme i sl. Uprava za kulturnu baštinu ovlaštena je na temelju zahtjeva baštinika i nakon detaljne inspekcije certificirati njegove proizvode (inspekcija može zatražiti uzorak proizvoda ili imenovati tim stručnjaka koji će evaluirati proces njegove izrade). Po uspješnom zaključenju postupka, baštiniku se dodjeljuje jedinstvena oznaka koju može koristiti tijekom razdoblja od tri godine, a certifikat se nakon isteka roka može obnoviti uz obavezno provođenje nove evaluacije. Ukidanju certifikata pribjegava se u slučaju kada ga je baštinik zadobio prijevarom ili drugim nepropisnim putem, u slučajevima korištenja oznake na proizvodima tradicijskog obrta koji nisu proizvedeni u skladu s kriterijima certificiranja ili u slučaju kada baštinik ne poštuje standarde propisane od strane Uprave za kulturnu baštinu. Zakon iz 2015. godine daje mogućnost Administratoru Uprave da osnuje fond za potrebe otkupa, leasinga i izlaganja tradicijskih obrtničkih proizvoda, a državne i lokalne vlasti ovlašćuje za pružanje potpore baštinicima kako bi im se olakšalo pokretanje poslovanja, proizvodnje i distribucije obrtničkih proizvoda, te njihov plasman na inozemna tržišta (ROK 2015: §§ 40-44). Iako komercijalizacija nematerijalne kulturne baštine krije potencijalne rizike, moguće je tvrditi kako novine u Sustavu koje se odnose na tradicijsko obrtništvo mogu pružiti dodatni impuls popularizaciji određenih obrta ukoliko se savjesno provode. Osim toga, što su baštinici manje ovisni o financijskoj potpori, smanjuje se rizik od potencijalnih štetnih posljedica koje donose neočekivane okolnosti.

SUSTAV REGISTRA

Registar nacionalne nematerijalne kulturne uspostavljen je na temelju Zakona iz 1962. godine, a *Jongmyo Jeryeak*, dvorska glazba iz razdoblja dinastije Joseon kao dio ritualnih praksi vezanih uz svetište Jongmyo u Seulu, uvrštena je 1964. godine na popis nacionalne nematerijalne kulturne baštine kao prvi zaštićeni fenomen. Sustav registra doživio je brojne promjene tijekom pola stoljeća svog neprekinutog razvoja, a u vrijeme mog istraživanja nacionalni popis obuhvaćao je 132 jedinice unosa (CHA s.a. [d]).

Sukladno zakonu, kako bi se određena nematerijalna kulturna baština designirala u svojstvu nacionalnog značaja mora sadržavati „istaknuto povijesno, akademsko i umjetničko značenje, kao i lokalno obilježje te mora potpadati pod određenu kategoriju“¹⁴ (ICHCAP 2013-2014: 44). Nakon što lokalne vlasti preporučite nositelja (ili skupinu nositelja), stručnjaci Centra za nematerijalnu baštinu provode istraživanje i podnose izvještaj Upravi za kulturnu baštinu. Nakon pregleda izvještaja, Administrator Uprave određuje ima li fenomen potrebna svojstva kako bi bio upisan u nacionalni registar, nakon čega obznanjuje nominaciju u službenom glasilu. Unutar zakonskog roka od 30 dana Odbor za nematerijalnu kulturnu baštinu provodi postupak evaluacije i sukladno ishodu podnosi izvještaj Administratoru koji potvrđuje ili odbacuje nominaciju. Cjelokupan postupak mora biti dovršen najkasnije u roku od šest mjeseci nakon isteka prethodno spomenutog zakonskog roka.

Zakonom iz 2015. godine uvedena je mjera hitne zaštite nacionalne nematerijalne kulturne baštine kako bi se pružila dodatna potpora očuvanju fenomena koji su u realnoj opasnosti od nestanka. Mjera se također primjenjuje u slučajevima kada niti jedna osoba ili grupa ne može biti priznata kao nositelj tijekom duljeg vremenskog perioda ili kada je nematerijalnu kulturnu baštinu nemoguće ili nepraktično prenositi jer je njen „arhetip“ (*wonhyeong*) u znatnoj mjeri izgubljen. U ekstremnim okolnostima, kako bi se što provele mjere zaštite, Administrator ima mogućnost skratiti period postupka nominacije (ROK 2015: §§ 12-14, ROK 2016: §§ 14-15).

Ukidanje designacije nacionalne nematerijalne kulturne baštine, bilo da se radi o fenomenu kojem je potrebna hitna zaštita ili ne, događa se u slučaju kad je određena stavka u registru izgubila svoju vrijednost, ukoliko je njegov prijenos znanja i vještina na nove generacije baštinika nepovratno prekinut ili je postao u potpunosti nemoguć. Zakon čini razliku između ukidanja i poništavanja

14 „Tradicijske izvedbene umjetnosti i umjetnost (općenito, op.a.); tradicijske vještine vezane uz obrte, umjetnost itd.; tradicijska znanja o korejskoj medicini, poljoprivredi, ribarstvu i sl.; usmene tradicije i izrazi; tradicijski način života, odnosno prehrana, odijevanje, stanovanje itd.; društveni rituali u kontekstu pučkih vjerovanja; tradicijske igre, svečanosti i praktične te boričke vještine.“ (ROK 2010: § 2)

designacije, s time da se za potonjom mjerom poseže ukoliko se utvrdi da je nematerijalna kulturna baština uvrštena u registar prijevaram ili na neki drugi nepropisan način (ROK 2015: § 15).

Sustavno dokumentiranje nematerijalne kulturne baštine u uskoj je vezi sa Sustavom registra, a započeto je 1965. godine. Zadatak je dugi niz godina bio povjeren Odjelu za nematerijalnu kulturnu baštinu Nacionalnog istraživačkog instituta za kulturnu baštinu, čije su aktivnosti bile usmjerene na provođenje istraživanja i izradu studija. Stručnjaci Odjela bili su odgovorni za dokumentacijske projekte, istraživanja u vezi sudjelovanja lokalnih zajednica u prijenosu znanja i vještina, istraživanja baštinskih resursa u sklopu uspostave registra nacionalne nematerijalne kulturne baštine, istraživanja tradicijskih običaja i obreda, istraživanja darovanih materijala, kao i istraživanja domaćih i inozemnih politika te srodnih sustava koji se odnose na UNESCO-ovu *Reprezentativnu listu* (ICHCAP 2013-2014: 52-54). Godine 2014. Odjel je integriran u novoosnovani Centar za nematerijalnu baštinu, a *Uredba o provedbi Zakona* o zaštiti i promicanju nematerijalne kulturne baštine potvrdila je njegovu nadležnost, imenujući ga institucijom za izvršavanje istraživačkih i dokumentacijskih zadataka delegiranom od Uprave za kulturnu baštinu (ROK 2016: § 35).

Na lokalnoj razini uspostavljaju se Odbori za nematerijalnu kulturnu baštinu za svako područje velegrada ili provincije, a gradonačelnik ili guverner preuzimaju ovlasti Administratora Uprave za kulturnu baštinu. Procesi istraživanja i razmatranja svojstava nematerijalne kulturne baštine, pitanja u vezi zaštite i upravljanja njome, imenovanja i razrješenja dužnosti članova relevantnih odbora (bilo da se radi o administrativnim ili stručnim tijelima), osnivanja i definiranja područja djelovanja pododbora regulirana su uredbama na razini lokalne samouprave. Procesi dodjele statusa nematerijalnog kulturnog dobra i njegovog ukidanja, uključujući opciju hitne zaštite slični su onima na nacionalnoj razini, osim što je njihov tehnički obujam u skladu s lokalnim zakonskim praksama. Gradonačelnici ili guverneri provincija dužni su se savjetovati s Administratorom Uprave za kulturnu baštinu po pitanju nacionalnog plana, predočiti mu prijedlog akcijskog plana za narednu godinu te rezultate njegove provedbe u prethodnoj godini, izvještavati ga o designaciji ili opozivu designacije pojedinog fenomena, uključujući opciju hitne zaštite, kao i o novom imenovanju ili opozivu imenovanja nositelja, te naposljetku u slučaju povrede bilo koje administrativne odredbe (ROK 2015 §§ 31- 35, ROK 2016: § 3, §§ 31-32).

WONHYEONG

Unatoč uspjesima korejskog sustava za zaštitu nematerijalne kulturne baštine, brojni stručnjaci ističu njegove nedostatke. Kritičari poput Yang Jongsunga upozoravaju na nepovoljnu uporabu nematerijalne kulturne baštine u propagandne svrhe, koja je nerijetko direktna posljedica akcija pojedinaca ili grupa koje imaju političku moć, kao i ideoloških neslaganja između stručnjaka (etnologa) i kreatora politika po pitanju „poboljšanih oblika“, vidljivih kroz slučajeve u kojima se pojedina nematerijalna kulturna baština nije promijenila „u skladu s prirodnom evolucijom tog oblika sagledanoj u reakciji na vrijeme i prostor“ (2003: 109-111), već namjerno, naročito u slučajevima kada se nositelji nalaze u „iskušenju oplemeniti izraze tradicijske kulture kako bi naglasili vlastitu umjetničku dimenziju te privukli pažnju javnosti, kao i onih koji odlučuju o nominaciji“ (Aikawa-Faure 2014: 46).

Budući da je u kontekstu zaštite nematerijalne kulturne baštine prilično teško odlučiti o obliku koji će biti prenošen putem sustava baštinjena, pravni instrumenti uveli su pojam „arhetipa“ ili „izvornog oblika“ (*wonhyeong*) (Howard 2002: 56):

„Korejski sustav izuzetno drži do povijesne autentičnosti i prihvaća koncept izvornog oblika, *wonhyeong*, koji treba biti prepoznat [kao relevantan, op.a.] i zadržan bez promjene. Ovakav stav karakterističan je za mnoge korejske stručnjake i moguće je kazati kako reflektira konfucijanski filozofski pristup koji gaji duboko poštovanje prema starom.“

Potencijalni rizici proizlaze upravo iz namjere očuvanja autentičnosti nematerijalnih kulturnih izričaja, koja je u praksi rezultirala odvajanjem mnogih fenomena od zajednica, što je posljedično dovelo do gubitka lokalnih obilježja (usp. Yang 2003: 51; Yim 2004: 12). Iako su mnogi Korejci svjesni vlastitog kulturnog naslijeđa te se s njime ponose, a broj dionika uključen u proces zaštite nematerijalne kulturne baštine može se smatrati relativno velikim, ona postaje sve više i više odvojena od svog izvornog konteksta (Zorić & Kim 2014: 156):

„U pokušaju da transformiraju svoju prošlost u sadašnjost, Korejci su dvaput postavili svoju baštinu u poziciju „drugosti“ – prvo su je oživjeli kao svojevrsan oblik utkan u pamćenje, a zatim su taj proces okončali proglašenjem istog nepromjenjivim. Stoga, nematerijalna kulturna baština ne samo da ne sadrži vremenski kontinuitet između predaka i njihovih potomaka; ustanoviti pozitivnu recepciju među mladim generacijama također je teško.“

U skladu s ograničenjima koja su rezultirala fiksacijom *wonhyeong* koncepta, nositelje nacionalne kulturne nematerijalne baštine ne zanima razvoj novih oblika po uzoru na tradicijske. Zanimljivo je da sam tijekom istraživanja imao

prilikom intervjuirati desetak nositelja koji su isticali gotovo identičan stav kako je njihov glavni zadatak prijenos vještina i znanja, dok su sve drugo smatrali gubitkom vremena i resursa, a u pojedinim slučajevima čak i svojevrsnom profanacijom povjerenog statusa nositelja. Prema njihovom gledištu, poduprtom od strane značajnog broja „tradicionalnih“ etnologa, kreativna uporaba nematerijalne kulturne baštine spada u domenu suvremene umjetnosti, dizajna, primijenjene umjetnosti itd.

U Republici Koreji danas se nematerijalna kulturna baština djelomično percipira u pozitivnom svjetlu kao pragmatičan alat u kulturnim i turističkim politikama na nacionalnoj i subnacionalnoj razini te je vrlo zanimljivo pitanje kako će sustav zaštite uskladiti *wonhyeong* koncept s potrebama recepcije kod mlađeg dijela javnosti. U svakom slučaju, taj je proces već započeo i ne treba smetnuti s uma kako je „nematerijalna kulturna baština i stvaran i simboličan dio korejskog društvenog i kulturnog života koji osporava nove pozicije i pregovara o svojim novim značenjima i ulogama“ (Zorić & Kim 2014: 156).

ZAKLJUČAK

Zaštita nematerijalne kulturne baštine u Republici Koreji proces je duge tradicije, utemeljen na progresivnim zakonima i propisima na nacionalnoj i lokalnoj razini, te na mreži međusobno vrlo dobro povezanih administrativnih tijela, institucija i organizacija. Iako se prvotno pojavio kao rezultat specifičnih sociohistorijskih okolnosti, Sustav je ažuriran kako bi uključivao suvremene međunarodne standarde, a od 2015. godine zaštita nematerijalne kulturne baštine izdvojena je iz *Zakona o zaštiti kulturne baštine* u samostalni zakonski akt.

Sustav se pokazao vrlo učinkovitim zahvaljujući činjenici kako je kadar proizvesti realno velik broj baštinika u relativno kratkom vremenu (Kim et al. 2012: 95, Yim 2004: 11). Primjerice, od ranih 1980-ih, kada je Sustav baštinjenja prvi put predstavljen do današnjih dana obuhvatio je više od pet tisuća polaznika (ICHCAP 2016 [b]: 67). Jedan od njegovih najpozitivnijih ishoda je društveni utjecaj na nositelje – kad pojedinac postane *in-ganmunhwajae*, on (ili ona) postaju ujedno i nositelji svojevrsnog *celebrity* statusa u korejskom društvu. Pored društvenog prestiža, designacija nositelja donosi određenu financijsku sigurnost i skup pogodnosti koje mu omogućavaju usredotočenje isključivo na aktivnosti vezane uz transfer znanja i vještina te promociju nematerijalne kulturne baštine.

Važno je istaknuti kako Sustav nije besprijekoran. Jedan od najvećih izazova s kojim se danas suočavaju nositelji, ali i širi krug neposrednih dionika jest *wonhyeong* – inzistiranje na očuvanju specifičnog oblika nematerijalne kulturne

baštine, koji neizbježno doprinosi njenom razdvajanju od izvornog konteksta. Nedostatak sustava očituje se u relativno nesputanoj propagandističkoj uporabi baštine u širem smislu, osobito u kontekstu nastojanja privlačenja nove publike. Moj osobni dojam je kako su mlađe generacije prihvatile vesterniziranu Koreju kao činjenicu, te kako su do određene mjere ravnodušne, ili su u nekim slučajevima čak i revoltirane diskursima čija je karakteristika nacionalistički sentiment. Otvorena pitanja također proizlaze iz tema poput odnosa određenih fenomena nematerijalne kulturne baštine i turističkih politika, komercijalizacije i sl. S obzirom kako nematerijalna kulturna baština obuhvaća vrlo veliko područje ljudskih aktivnosti (za koje vjerujem kako će u vrlo bliskoj budućnosti prestati biti ograničeno samo na tradicijski ili predindustrijski kontekst) doista nije za očekivati kako je i jedan sustav zaštite besprijekoran i imun na izazove budućnosti.

Korejski Sustav zaštite nematerijalne kulturne baštine inspirirao je brojne zemlje koje su prepoznale prednosti njegovih pojedinih elemenata, uglavnom koncept „živućeg blaga“, te ih implementirale u vlastite sustave. Međutim, uzevši u obzir njegove nedostatke, pitanju primjenjivosti potrebno je pristupiti kritički. Parafrazirajući Aikawa-Faure (2014: 48): „(...) potrebno je poduzeti korektivne mjere kako bi se preduhitrila pojava štetnih posljedica. I doista, potreba za daljnjim promišljanjem o prikladnim načinima zaštite i očuvanja tradicijskih kulturnih izričaja i dalje postoji, a trebala bi se bazirati na temelju iskustva različitih zemalja.“

LITERATURA

AIKAWA-FAURE, Noriko. 2014. „Excellence and authenticity: ‘Living National (Human) Treasures’ in Japan and Korea“. *International Journal of Intangible Heritage* 9: 38-51.

BAE, Kidong. 2013. „ICOM 2004 Seoul and Development of Museums in Korea; from an Asian Perspective“. In: *ICOM 2004 Seoul and Museum Development in Korea: Retrospect with Global Perspectives*. Seoul: ICOM Korea, 8-15.

BAK, Sangmee. 2004. „Republic of Korea“. In: *2004 ACCU Regional Meeting in Asia and the Pacific on Promotion of Safeguarding Intangible Cultural Heritage*. Osaka: ACCU, 160-166.

CHA [Cultural Heritage Foundation]. 2016. *Introducing the CHA*. Daejeon: CHA.

CHA [Cultural Heritage Foundation]. s.a. [a]. „Heritage Classification“. <https://www.cha.go.kr/> (1. listopada 2017.)

- CHA [Cultural Heritage Foundation]. s.a. [b]. „Vision & Mission“. <https://cha.go.kr/> (1. listopada 2017.)
- CHA [Cultural Heritage Foundation]. s.a. [c]. „2017 nyeon guggamuhyeongmunhwajae jeonseungjiwon gyehoek“. cha.go.kr (24. kolovoza 2017.)
- CHA [Cultural Heritage Foundation]. s.a. [d]. „Heritage Search“ <https://www.cha.go.kr/> (1. listopada 2017.)
- DEACON, Harriet; PROSALENDIS, Sandra; DONDOLO, Luvuyo; MRUBATA, Mbulelo. 2004. *The Subtle Power of Intangible Heritage: Legal and Financial Instruments for Safeguarding Intangible Heritage*. Cape Town: Human Sciences Research Council.
- GARCES CANG, Voltaire. 2007. „Defining Intangible Cultural Heritage and its Stakeholders: The Case of Japan“. *International Journal of Intangible Heritage* 2: 46-55.
- HOWARD, Keith. 2002. „Living human treasures from the lost age: Current issues in cultural heritage management“. *Korean Research Journal of Dance Documentation* 3: 52-74.
- ICHCAP [International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region]. 2013-2014. *Intangible Cultural Heritage Safeguarding Efforts in the Asia-Pacific*. Jeonju: ICHCAP.
- ICHCAP [International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region]. 2016 [a]. „Korea Enforces New Law for Safeguarding and Promoting Intangible Cultural Heritage“. *ICH Courier of Asia and the Pacific Online*. <http://ichcourier.ichcap.org/> (1. listopada 2017.)
- ICHCAP [International Information and Networking Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region]. 2016 [b]. „Major ICHCAP Projects for 2017“ <http://www.ichcap.org/> (1. listopada 2017.)
- ICOM [International Council of Museums]. s.a. „21st General Assembly of ICOM, Seoul, Korea, Friday 8 October 2004“. <http://icom.museum/the-governance/general-assembly/> (23. kolovoza 2017.)
- KIM, Chang Gyoo; CHOE, Jong Ho; JEONG, Yu Gyeong; JEONG, Gi-young [adv.]. 2012. *A Safeguarding System for Cultural Heritage in Korea: Focused on the Activities of Restoration, Transmission and Protection of Designated Cultural Properties*. Daejeon – Buyeo: CHA – NUCH.
- NIHC [National Intangible Heritage Center]. 2015. *National Intangible Heritage Center*. Jeonju: NIHC.
- NIHC [National Intangible Heritage Center]. s.a. „Inheritance Center“. https://www.nihc.go.kr (1. listopada 2017.)
- ROK [Republic of Korea]. 1962. *Act for Cultural Property Preservation*. Act No 962, 10 January.

ROK [Republic of Korea]. 1987. *Constitution of the Republic of Korea*. Wholly Amended by Constitution № 10, 29 October.

ROK [Republic of Korea]. 2009. *Cultural Heritage Preservation Fund Act*. Act № 9756, 9 June 2009; Amended by Act № 12692, 28 May 2014; Act № 13963, 3 February 2016; Act № 14435, 20 December 2016.

ROK [Republic of Korea]. 2010. *Cultural Heritage Protection Act*. Wholly Amended by Act № 10000, 4 February 2010; Amended by Act № 10829, 14 July 2011; Act № 11037, 4 August 2011; Act № 11053, 16 September 2011; Act № 11228, 26 January 2012; Act № 12352, 28 January 2014; Act № 12692, 28 May 2014; Act № 13249, 27 March 2015.

ROK [Republic of Korea]. 2015. *Act on the Safeguarding and Promotion of Intangible Cultural Heritage*. Act № 13248, 27 March.

ROK [Republic of Korea]. 2016. *Enforcement Decree of the Act on the Safeguarding and Promotion of Intangible Cultural Heritage*. 2016. Presidential Decree № 27056, 25 March.

SCOTT, Geoffrey R. 2003. „The Cultural Property Laws of Japan: Social, Political, and Legal Influences“. *Pacific Rim Law & Policy Journal* 12 (2): 315-402.

UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. 1972. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. Paris: UNESCO, 16. November.

UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. 2002. *Guidelines for the Establishment of National 'Living Human Treasures' Systems*. Paris: UNESCO.

UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. 2003. *Convention for the safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. Paris: UNESCO, 17. October.

UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. s.a. [a]. „Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices“. <https://ich.unesco.org/en/lists/> (1. listopada 2017.)

UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization]. s.a. [b]. „Category 2 centres under the auspices of UNESCO“. <http://en.unesco.org/category2/> (1. listopada 2017.)

YANG, Jongsung. 2003. *Cultural Protection Policy in Korea: Intangible Cultural Properties and Living National Treasures*. Seoul – Edison: Jimoondang – Jimoondang International.

YANG, Jongsung. 2004. „Korean Cultural Property Protection Law with Regard to Korean Intangible Heritage“. *Museum International* 56 (1-2): 180-188.

YIM, Dawnhee. 2004. „Living Human Treasures and the Protection of Intangible Culture Heritage: Experiences and Challenges“. *ICOM News* 4/2004: 10-12.

YIM, Dawnhee. 2005. „Inventory Making Methodology for the List of Intangible Cultural Heritage in Need of Urgent Safeguarding: Korea's Experiences and Challenges“. *Sub-Regional Experts Meeting in Asia on Intangible Cultural Heritage: Safeguarding and Inventory-Making Methodologies*, 13-16 December, Bangkok, Thailand.

ZORIĆ, Snježana; KIM, Sang Hun. 2014. „The Intercultural Potentials of Intangible Cultural Heritage in Korea: Existentializing Experience and Creative Economy“. *Narodna umjetnost* 51/1: 155-181.